

Gyógyszerésztörténeti közlemények

Gyógyszerészet 34. 254—260 1990.

Adatok a pápai „Karlovitcz László” gyógyszer-tár történetéhez (1740—1950) I. rész

JANKÓ-SZABÓNÉ DR. KISS LEONA

A szerző levéltári kutatásai alapján foglalkozik a pápai „Karlovitcz László” gyógyszer-tár történetével. Elsőként mutatja be Pápa és egyúttal Veszprém megye legősibb gyógyszer-tárát, alapításától (1740) az államosításig (1950).

A gyógyszer-tár neve az idők folyamán többször változott: „Arany Sas”, „Meváltó”, „Városi gyógyszer-tár a Megváltóhoz”, „Városi gyógyszer-tár”, 7/27 számú gyógyszer-tár, ma pedig „Karlovitcz László” gyógyszer-tár.

A patika története mellett a szerző kiemelten foglalkozik a névadó Karlovitcz László gyógyszerész és ősei szakmai és közéleti jelentőségével, akik három generáción keresztül, közel hetven éven át birtokolták és vezették a Pápa, Fő utca 8. szám alatti gyógyszer-tárat.

Pápa és egyúttal Veszprém megye első gyógyszer-tárának keletkezési körülményei pontosan nem ismertek.

A magyarországi gyógyszer-tárak 1747. évi statisztikája szerint: „1. Egyetlen gyógyszer-tár sincsen a következő vármegyék területén: Arad, Bereg, Békés, Csanád, Liptó, Máramaros, Sáros, Szepes, Tolna, Ugocsa, Veszprém, Zólyom és Jász-Kun kerületben. Ezekben a megyékben nemcsak gyógyszer-tárt, de még egy képesített gyógyszerészt sem találtak.” [1].

Ezt a megállapítást helyesbítenem kell. Ha figyelembe vesszük, hogy: „...a régi időkben gyógyszerész hián egyik, másik városi gyógyszer-tár évekig szünetelt. A gyógyszer-tárak alapítási évüül rendszeren azt az évet tették, amikor legutoljára újra megnyílt” [2].

A pápai „Városi gyógyszer-tár a Megváltóhoz” felállítását az évkönyvek 1740-re teszik. Bognár Imre Ede: Pápa településföldrajza c. könyvében írja, hogy 1542-ben kórház is van Pápán, gyógyszer-tár fennállásáról e korból csak feltételezéseink vannak. Későbbiekben említi, hogy a „Városi gyógyszer-tár” egy 1775-ben kelt okmányban szerepel először, amikor is gazdát cserélt. Sajnos ez az okmány már nincs meg [3]. Az Országos levéltár belügyminisztériumi iratai között szerepel Voita József pápai polgármester 1874/3530 sz. alatti jelentése, a veszprémi alispáni hivatalnak 1874. évi 8729. k.i. számú felhívására közli: „...miszerint a Pápán létező két gyógyszer-tár közül az egyiknek tulajdonosa: Szabó Sándor czímezve „a Megváltóhoz” az engedély okmány tűzben megégyvén, csak azt tudhatni, hogy már 1775-ben létezett, reáljoga a 2208/60 számú kormányrendelettel lón megállapítva, a másik „Gránát almához” címzettnek tulajdonosa az irgalmasrend, alapítási ideje 1757. Törzsjogát az 1757. május 2-án szám nélkül kelt királyi rendelettel nyerte” [4].

Veszprém vármegye 1759. augusztus 12-én Veszprém-ben tartott közgyűlésén a 16. pont alatt foglalkozik a gyógyszerészekkel. Ezzel kapcsolatban közli a Helytartótanács 1759 július 24-én kelt rendeletét, mely szerint a helybéli orvosok, vagy ezek hiányában a megyei tisztiorvosok kötelesek a gyógyszerészeket szakmai ismereteik felől ellenőrizni, s erről jelentést küldeni. „Apothecarii circa Artis peritium per Physicos Comitatus examinandamatur” [5].

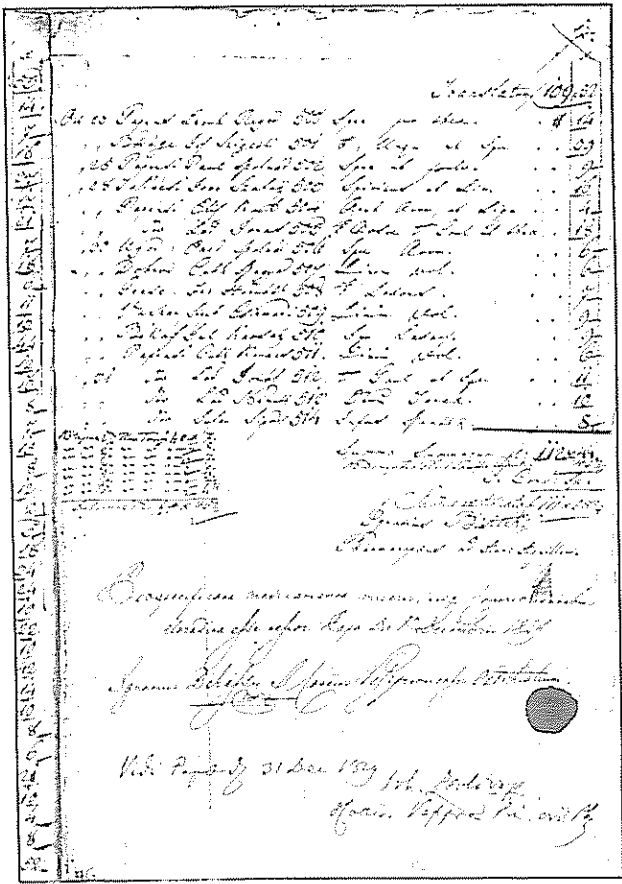
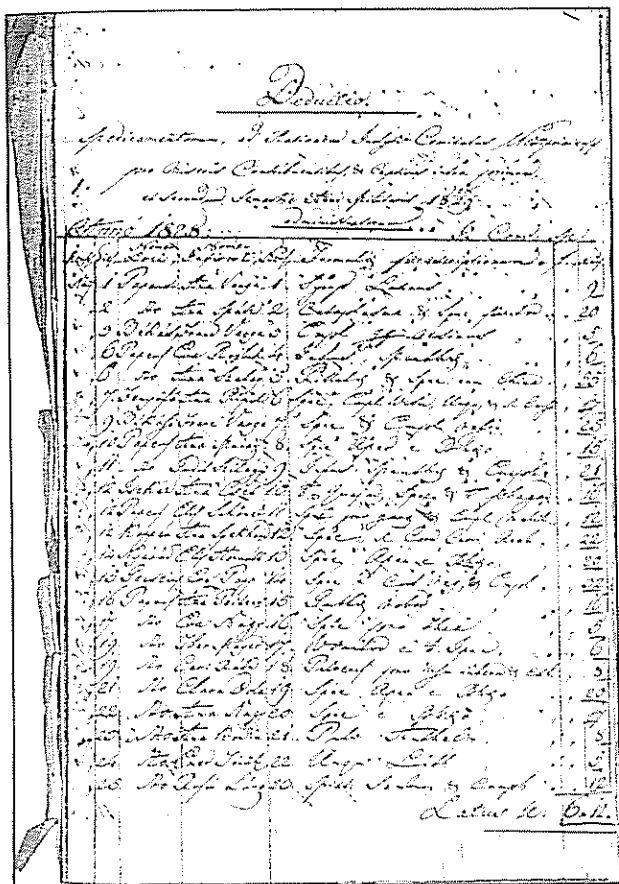
1786-ban II. József megszervezi az országos „főorvosi hivatalt”. Minden megyei és szabad királyi városi orvosnak évenként egyszer (júliustól—októberig) meg kellett vizsgálnia törvényhatóságilag a területén lévő gyógyszer-tárakat. A jelentést a Helytartótanács Egészségügyi Osztálya vizsgálta felül, majd a jelentést az országos főorvosnak küldték át, hogy a szakkérdéseket vizsgálja felül és tegye meg észrevételeit.

A legrégebbi pápai patikákra vonatkozó vizsgálati jegyzőkönyveket az Országos Levéltár Helytartótanácsi Irattárában találtam. A gót betűs német iratok szerint a gyógyszer-tárakat 1788. január 18-án vizsgáló Vesta Lőrincz protomedicus rendben találja. A gyógyszer-tárvizsgálati jegyzőkönyv 15 pontban foglalja össze a vizsgálat szempontjait. A szükségesen előírt könyveket az első öt pont tartalmazza.

- Ezek:
1. Pharmacopea provincialis annis 1780
 2. Dispensatorium Vienneense
 3. Dispensatorium Württembergense
 4. Taxa Posoniensis 1779
 5. In jeden Apotheke notformende Defec-torium
 6. A sygnaturákra vonatkozik „Von Monath Zu Monath Sygnature”
 - 7—9. Ambrae, Medicamentum
 10. Laboratorium
 11. Aquarium
 12. Herbarium — Alfabetisch
 13. Electuarium
 14. A bécsi súlysorozatot a használatba bevezették
 15. A szegényeknek az ár 20 %-át elengedték

Azután részletesen felsorolja a következő csoportokba tartozó szereket: Acetum, Aquae, Conservae, Electuariae, Elixirium, Emplastra, Extracta, Liquor, Linimenturae, Mesurialia, Balsama, Ipecacuanhae, Aqua Mineralia, Gumi, Resina. Megtudhatjuk, hogy abban az időben mely csoportban melyek voltak a hivatalos gyógyszerek és ezeket így értékeli: „aller gut; sind gut” [6].

Veszprém vármegye 1794. december 9-én tartott közgyűlésén a megyei titzi orvos a gyógyszer-tárakról szóló jelentést előterjeszti. „Apothecarum visitacio



1. ábra. Az „Arany Sas” gyógyszertár ellenőrzése 1829. december 31.

submittum” [7]. 1797. január 27-én 241 pont alatt a megyei gyógyszertárak látogatásáról szóló jelentést megküldi [8].

A megyei közgyűlés 1797. december 9-én tartott ülésén megküldik a jelentést a Helytartótanácshoz a megye gyógyszertárainak vizsgálatáról és a legutóbbi évben leggyakrabban előforduló betegségekről” [9].

Pápan az egészségügy és a gyógyszerészet fejlődése tehát a XVIII. sz-ban megindul. Az országos viszonyoknak megfelelően működik még a Chirurgicalis céghe. A helytartótanácsi rendeleteknek megfelelően a kuruzslók és gyógyszerárosok működését betiltják. Két gyógyszertár működik Pápan: egy polgári és egy szerzetesi alapítással. Megvalósul a gyógyszertárak — megyei fizikus által történő — rendszeres ellenőrzése. A viszonyok tehát a század végén megfelelnek az országos szintnek.

A „Gránátalma”, a miseriek gyógyszertára, mely a város második gyógyszertára lett, korán megkezdte a harcot az első gyógyszertár ellen.

Az 1813. augusztus 12-i Veszprém megyei közgyűlés jegyzőkönyvében a 451. lap 41. szám alatt olvashatjuk: „A Pápai Irgalmas Barátok szerzete Közönségesen jelentí, hogy noha a bémutatott fundtionalis Levelek szerint Pápan több Patika nem lehetne az övéken kívül, az eddigvalót is tsak ok engedték meg, a meghalt Szegény Patikárius tekintetéből, mégis most bizonyos Bisitzky nevű Pápai születés nyakokra Patikát állítani szándékozik, könyörög azért a Convent, hogy Privilegalis levelek tekintetéből más nyakokra jönni szándékozó

Patikáriusok a letelepedéstől akár Curialis, akár Cesualis Házakra nézve tiltassanak el. Mely kérés, minthogy a Könyörgő Levél sem az illető Földes Urasággal nem közöltetett, sem ennek észrevétele s feleletje az éránt be nem mutatott ezen rövid úton el nem intéztetetik”. [10].

Megakadályozniuk azonban nem sikerült. *Bisitzky Ignác* neve ott szerepel a megyei patikusok között. Az első gyógyszertár „Arany Sas” néven működik tovább. A szegények részére az 1828. évre kiadott gyógyszerek kimutatásának aláírásaként olvashatjuk.

administratum Ignatius Bisitzky
 Pharmacopeus ad Auri Aquillam
 Anno 1828.” [11]. (1. ábra).

Bisitzky Ignác 1813—1830-ig birtokolta és vezette a gyógyszertárat.

Bisitzky után *Graf Vilmos* gyógyszerész lett a gyógyszertár tulajdonosa. Ő azonban nem elégedett a bevétellel. 1834-ben *Molik József* sümegi gyógyszerésszel együtt Devecserben patika felállításáért folyamodik. Ők „Filialis Patika” felállítását kérik. „Molik József Sümeghi s a 2472 p. a. Graf Vilmos Pápai Patikariusok folyamodása, melyben magokat Devetser Mezővárosában Patikának felállítására tekintetéből felsőbb helyen ajánlatni kérik.” [12].

A Helytartótanács azonban Devecserben önálló gyógyszertár alapítását engedélyezi *Fritz Antal* gyógyszerésznek, aki még gyógyszertárat nem bírt.

Az 1835. június 13-i Kis Gyűlés 882. p. szerint a „megyebeli szegényebb adófizetők s Rabok számára fordított orvosságok áraként Graf Vilmos részére 34 forint 26 kx-t fizessenek ki.” [13]. Graf Vilmos 1830–1835-ig birtokolja a gyógyszerertárt, s még ez évben megváltik az „Arany Sas”-tól.

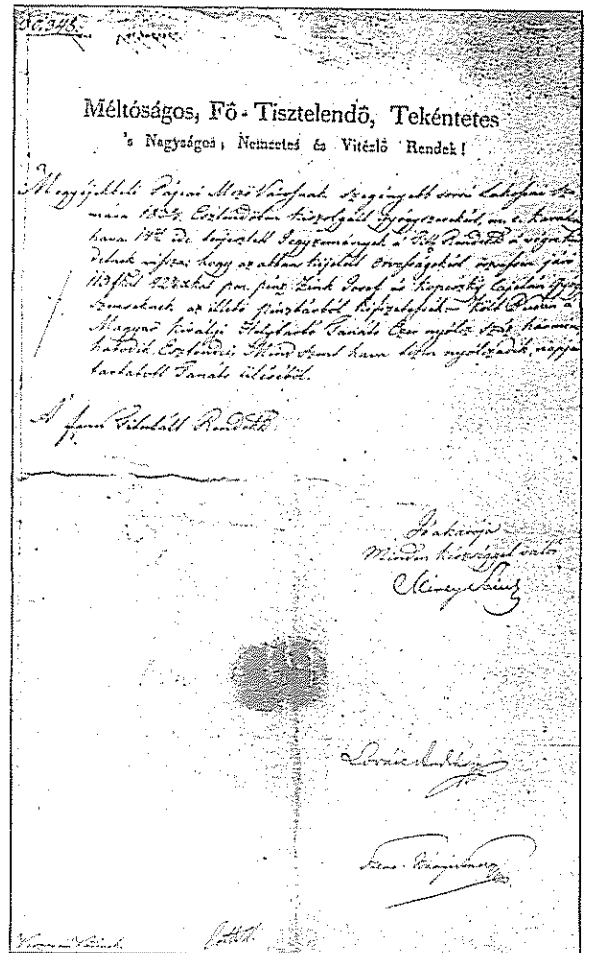
Graf Vilmos után Zink József gyógyszerész lett a gyógyszerertár tulajdonosa. A gyógyszerertárban 1835. december 9-én végzett gyógyszerertár ellenőrzésekor Cseresnyés Sándor fizikus megvizsgálja az orvosságok árszabását. „...hogyan ezen orvosságok rendes árszabását szívesen találattak bizonyítom. Cseresnyés Sándor physikus”. (2. ábra). Ugyanakkor figyelmezteti a Patikárius urat, hogy a jövőben a szegénységet igazoló cédulákat ne kapcsolja a receptek mellé.

A betegek száma egyre emelkedik, mert 1836. augusztusában ismét kiütött a kolera, bár ez a járvány sokkal enyhébb volt, mint az 1831-es, amikor meghalt minden tizedik ember. Pápán minden esztendőben sok áldozatot szed a tüdővész, a 30-as években az összes halálozás 20 %-át teszi ki. A gyermekhalandóság 10 éves korig 40–50 % volt. [14]. Az 1836. november 19-i Kis Gyűlés 1836. p. alatt: „...kiszolgált gyógyszerek jegyzékét azon utasítással küldi vissza, hogy azon jegyzékben kijelölt orvosságokért, összesen járó 115 forint 42 2/4 kx pengőben Zink József és Kopeczkij Kajetán gyógyszereseknek az illető pénztárból kifizetessenek.” [15]. 3. ábra)

A gyógyszerertárak működésének ellenőrzését a rendeletek megszigorítják. Az 1837. évi december 11. Közgyűlés 2634. pontja alatt: „Puchly Ignácz Várme-

The image shows a handwritten ledger with several columns. The top part contains a list of items and their corresponding prices or quantities. The bottom part features a large, stylized signature and the word 'Pharmacie' written in a decorative font. There are also some circular stamps or seals on the page.

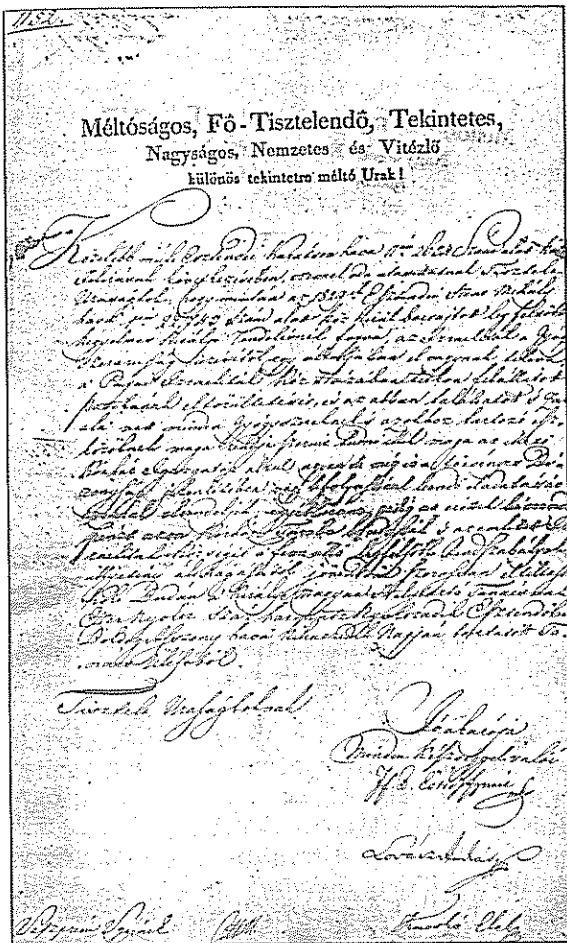
2. ábra. Az 1835. évi gyógyszerertárvizsgálat Zink József gyógyszerertárban, az „Arany Sas”-ban



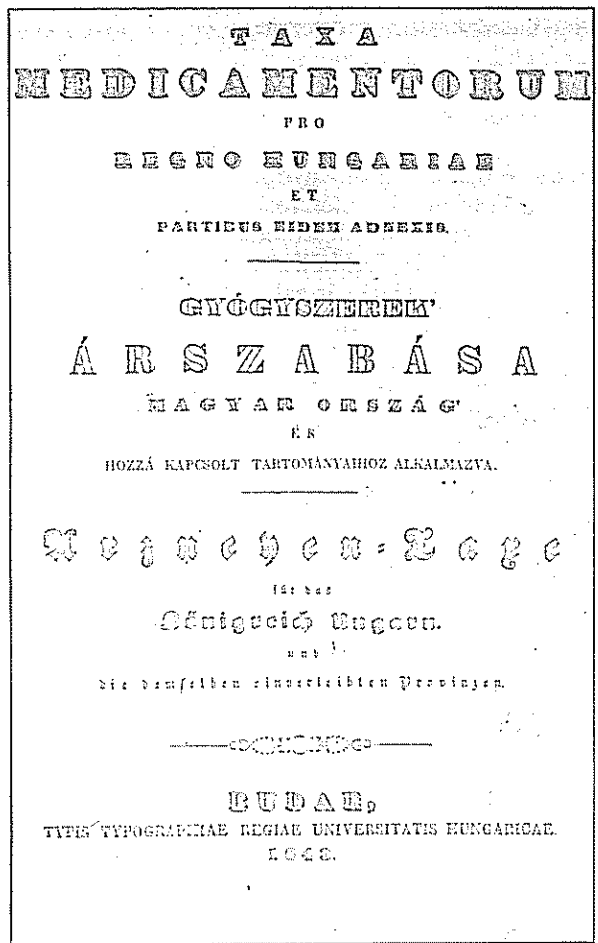
3. ábra. Az 1835. évben a szegényeknek kiszolgáltott gyógyszerek ellenértéke

gyei rendes Első Orvos Úr a Pápai Gyógyszerárusoknak f. é. Szt. András Hava 8-án történt megvizsgálása alkalmával a Pápai israeliták Ispotályokban titkon a felsőbb Rendelések ellenére felállított Patikában találtatott Szerek és Recipék összeírását a H.M.K.H. Tanátshoz leendő felterjesztés végett bemutatván. Fő Orvos Úrnak ezen hivatalos Jelentése minden kapcsolataival a Pápai Israelitáknak Orvosi Szereiknek zár alóli felmentésére és használhatása végett bényújtott folyamodásokkal egyetemben a N.M.M.K.H. Tanátshoz felterjeszteni rendeltetik” [16]. A válasz nem késik soká: Az 1838. március 1-i Kis Gyűlés 197. pontja értelmében „A N.M. Helytartótanáts az 1829-i szeptember 1-ső 22743 sz. a.: Közhírül bocsájtatott legfelsőbb rendelkezésénél fogva az israeliták a Gyógyszer áruság üzésétől egytályában el vagynak tiltva, a Pápai Israeliták Kórházában titkon felállított Patika eltöröltetvén... ilyenmü áthágásától jövőndőre szorosan eltiltassanak” [17] (4. ábra).

A fokozott ellenőrzések mellett még mindig előfordulnak a lakosság körében mérgezések a gyógyszerek zugarúlása következtében: „Cseresnyés Sándor Orvos Úr a Helységrül helységre vándorolni szokott azon (ügynevezett Borsos Tótoknak) kik némi nemü eszközök árulása mellett oly orvosi szereket, sőt mérgeket is árulván melyekkel mind maguknak, mind másoknak gyakran bajt, de halált is szerezhetnek — legközelebb Pápán előfordult szerencsétlen eseteknél fogva is — a



4. ábra. A pápai Izraeliták Kórházában titkon működő patika megszüntetése

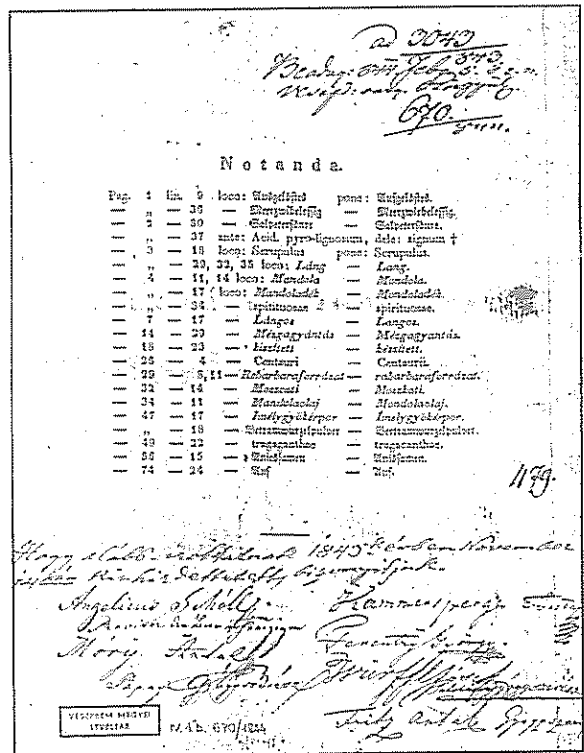


5. ábra. Az 1843. évi gyógyszerárabs címlapja

hasonló orvosi szerek árulhatását a megyében eltiltani kérvén” [18]. A történhető visszaélések annál biztonságosabban elkerülthetők — Járás Fő és Al Sz. Bíró Úrnak ezennel újra meghagyatik, hogy amint hasonló Házalókat a Megyében s illetőleg Járásaikba békéni tapasztaltnak — azoknak áruít — ha közöttük ne talán orvosi szerek is találkoznának, orvos urak által vizsgálat alá vétessék, s az egészségnek kárt okozókat, azonnal lefoglalják” [19].

A Helytartótanács az árszabás betartását újra előírja. 1843-ban adják ki a „Taxa Medicamentorum” Budae 1843. Magyarország és a hozzákapcsolt tartományokra alkalmazva (latin, magyar, német nyelven). A Veszprém Megyei Levéltárba eredetiben beadott Taxa cím és hátlapját az 5. és 6. ábra mutatja be. A hátlapon kézírással rávezetve: „ad 3043/843 Beadv. sz. 844. február 5. j. r. n. Veszprémben tartott Közgyűlés 670. Hogy alább írottak 1843-ik évben november 14-én kihirdettetett, bizonyítjuk” gyógyszerészek sk. Köztük találjuk Móry Antal pápai gyógyszerész aláírását is. Ő 1843—1862-ig bírta az „Arany Sas” gyógyszerert.

A Taxa előírja a gyógyszerészek köteleseit „Előszőr: Kötelesege minden gyógyszerésznek az ehhez csatolt árszabást mind addig pontosan betartani, míg a N.M.M.K. Helytartótanács szükségesnek találandja az



6. ábra. Az 1843. évi gyógyszerárabs hátoldala a gyógyszerészek sajátkezü aláírásával

idő körülményeihez képest némely változtatásokat a gyógyszerek áraiban megrendelni, vagy egészen új árszabást kihirdetni. *Másodszor:* Kötelesek a gyógyszerészek a gyógyszerek készítésében magukat az 1836-ban kiadott ausztriai gyógyszerkészítési rendelethez mindaddig, míg más rendelet ki nem adatik, szorosan tartani. — Ha pedig oly gyógyszernek kívántatnának, melyek az érintett készítési rendeletben nem foglaltatnának, akkor azok készítési módja az 1820, 1814. 1812, 1794, 1780 és 1774 évekből kiadásokban készen kérésendő, és — mivel jelen árszabásban felvétetni feleslegesnek találtattak — áruk is a régi árszabás szerint lényesen meghatározandó... *Tizenegyedez:* Valahányszor és bármely módon a gyógyszerész ezen kegyelmes felsőbb rendeletről eltávoznék, mindannyiszor tisztí ügyészi keresetbe fog idézteni, és az illető hatóság által a tény valóságához és büntetett nagyságához képest vagy pénzbeli, vagy más illető büntetéssel, vagy végre gyógyszerára kibecslésével fog bűnhődni. Kötelességükben álland pedig az illető hatóságoknak és azon helyen ahol kir. tudományegyetem létezik az orvosi karnak, különben pedig ezen árszabásnak minden helyen és időben legszorosabb megtartására legnagyobb figyelemmel ügyelni" [20].

„Komikus. Nem volt magyar gyógyszerkönyv, hanem hat osztrák gyógyszerkönyvön keresztül közel 100 esztendőre kellett visszamennünk, ha bizonyos gyógyszereket el akartunk készíteni, ill. meg akarták taksálni, másutt a világon egyre másra jelentek meg a gyógyszerkönyvek. Nem változott a helyzet a „Pharmacopea Austriaca editio quinta 1855” és a „Neue Arznei-Taxa Zur österreichischen Pharmacopea vom Jahre 1855” megjelenésével sem” [21].

A Gyógyszerészi Évkönyvek tanúsága szerint 1862-ben *Röszler József*a gyógyszerész tulajdonosa, a „Megváltóhoz” címre változtatta a gyógyszerész nevét.

1857. december 19-én megjelent Öfelsége leirata, mely szerint 607—1857 sz. kormányhatósági rendelet szerint: „...reáljogúnak tekintendők mind ama gyógyszerházak, melyek az 1851. év előtt lettek felállítva — ha az engedélyezési okiratban nem volt világosan kitüntetve, hogy a gyógyszerház személyes üzleti jogú. Ez esetben is kötelesek voltak a tulajdonosok a rendelet kibocsátásától számított két éven belül a reáljogra való igényüket bejelenteni, illetve az erre vonatkozó bizonyítékaikat bemutatni” [22].

A „Megváltóhoz” c. gyógyszerház is reáljogú gyógyszerház a rendelet értelmében. Röszler József 1868-ig birtokolja a gyógyszerházat.

1868-tól 1878-ig tíz éven át a gyógyszerház tulajdonosa *Szabó Sándor* gyógyszerész. *Dr. Pillitz Benő* megyei főorvos 1873-ik évi kimutatása szerint a gyógyszerház tulajdonosa *Szabó Sándor* gyógyszerészmester, aki 41 éves rk. Kalocsán (Pest m.) született, oklevelét 1855-ben Pesten szerezte és a gyógyszerházat valódi joggal bírja. A gyógyszerházában már két segédet is alkalmaz: *Kraczker József* 50 éves rk. vallású Pétervár-i (Szerémség) születésű, aki Bécsben 1852-ben szerzett gyógyszerészmesteri oklevelet; *Bíró János* oklevéllel nem rendelkezik. *Dr. Pillitz Benő* 1875-ik évi kimutatásában ő már nem szerepel, a második segéd ebben a kimutatásban: *Láday Viktor* 20 éves rk. Besztercebányán született, felszabadult 1874. máj. 1-én.

Az 1876. XIV. t. c. a közegészségügy rendezéséről szóló törvény megalkotásával döntő fordulatot hozott. A gyógyszerházakat kivették az ipar kötelékéből, „Közegészségügyi intézmények” lettek. „1286. szerint a gyógyszerészek kereskedőknek nem tekinthetők, a gyógyszerészi üzletre vonatkozó cégbejegyzésnek hely nem adatik” [23]. A közegészségügyi törvény szabályozta a gyógyszerészetet, s így annak Veszprém megyei fejlődését.

Veszprém Város Tanácsülési és Képviselési Közgyűléséről felvett jegyzőkönyvben az 1878. január 17-én tartott Tanácsülés 31.II/7. szám alatt: „*Dr. Pillitz Benő* megyei főorvos úrnak 1877. évi december hó 4-én 346/1878. sz. a. kelt és a vármegye területén levő összes gyógyszerházak hivatalos megvizsgálása alkalmából észlelt hiányok pótlása iránt tett hivatalos előterjesztését.” közli: „... 1877. december 17-én 10370 sz. a. a hiányosságokat pótolták” és a gyógyszerházakat kifogástalan állapotban levőknek tünteti ki. [24].

A megye egészségügyi ellátottságáról *Véghelyi Dezső* alispán beszámolójából értesülünk: „Jelentés Veszprém vármegye állapotáról az 1881-ik évre.

Orvostudor 28, sebész 19, gyógyszerész 11, állatorvos 16, okl. szülésznő 68, főorvosi képesítő okmánnyal 121.

Gyógyszerházak 10: Veszprém (2) és Pápa (2) r. t. városban, továbbá: Enying, Siófok, Vár-Palota, Zircz, Nagyvácszony és Devecser községekben. Ezen gyógyszerházak közül 6 reál, 4 személy jogú” [25].

A pápai „Megváltóhoz” címzett gyógyszerház tulajdonosa 1879—1881-ig *Baranyai István* gyógyszerész. *Dr. Kerényi Sándor* megyei I. főorvos Veszprémben 1882. január 18-án kelt megyei gyógyszerházak vizgálatáról írt jelentésében közli: „Pápa a „Megváltóhoz” címzett gyógyszerház kezelésére vonatkozó ügy a tulajdonos elhalálása folytán tárgyalás alatt van” [26].

1882-től *Baranyai István örökösei Techet Adolf* gyógyszerészt bízzák meg a gyógyszerház kezelésével. Ő a gyógyszerházat, mint tulajdonos 1883—1889-ig vezeti. *Techet Adolf* a pápai Kálvária temetőben nyugszik. Fekete márvány síremlékén a következő felirat áll: „Itt nyugszik *Techet Adolf* pápai gyógyszerész szül. 1847. jan. 2. meghalt 1889. febr. 28. Béke hamvaira”.

Pápa város az 1886. évi törvény alapján rendezett tanáccsal bírt, s mint rendezett tanácsú város illeszkedik bele — Veszprémhez hasonlóan — a vármegyei törvényhatóság kereteibe. A város lakóinak száma, átmenő forgalma emelkedik. A XVIII. sz.-i „Hosszú-utca”-nak (ma Fő utca és Győri út a Flórián sarokig) belvárosi szakaszát a mai Fő utcai szakaszt) „Piarci utca”-nak, „Piarczra vivő utca”-nak nevezik. A forgalom növekedésével nőtt a „Piarci utca”-ban álló „Megváltóhoz” címzett gyógyszerház forgalma is.

Techet Adolf halála után az örökség vagyoni jogi feloldozása valószínűleg huzamosabb időt vett igénybe, ezért egy darabig a „*Techet Adolf örökösök*” a tulajdonosok, majd a vagyoni rendezés után *Techet Adolf* nővére *Karlovitz Lászlóné Techet Mária* (1845—1905) a tulajdonos [27].

Dr. Tóth Tamás szíves közlését ez úton is megköszönve szeretném tehát helyesbíteni a „Pápai patikák” c. dolgozatom adatát: *Karlovitz Lászlóné* nem lánya, hanem leánytestvére volt *Techet Adolf*nak.

„Tchet Adolf örökösök” vagy „Karlovitz Lászlóné” tulajdonosok sem voltak gyógyszerészek, ezért a patikában „kezelő”, vagy „bérlő” gyógyszerész dolgozott. A „Tchet Adolf örökösök” *Mersits János* gyógyszerésszel kezeltetik a gyógyszertárt 1889—1890-ig. 1890-től Karlovitz Lászlóné a tulajdonos, tőle bérelti a gyógyszertárt *Iliás Elek* gyógyszerész 1890—1900-ig. A gyógyszertárban magas színvonalú szakmai munka folyik. A pápai gyógyszertárak jó hírének és a város forgalmának vonzására már 1885-ben Pápara jött *Piatsek Gyula* gyógyszerész és elnyerve a Belügyminisztérium engedélyét megnyitotta az „Órangyalhoz” c. gyógyszertárát, a város harmadik gyógyszertárát. A három gyógyszertár békésen működik egymás mellett, példaként említem, hogy a „Pápai Lapok”-ban együtt adják fel hirdetéseiket: „Pápai Lapok” 46. szám Pápa, 1891. nov. 15.

„BRÁZAY Kálmán
SÓSBORSZESZ készítménye
Budapest
Múzeum körút 23.

Kapható Pápan: az irgalmasok gyógyszertárában, Geböck Gyula, Bermüller Alajos, Iliás Elek, Piatsek Gyula, Kohn Mór, Koritschner Fülöp, Brenner Ferenc és Szabó Ede uraknál.” [28].

„Pápai Lapok” 15. szám Pápa, 1892. ápr. 10.

„ISTEN
legnagyobb ajándéka az egészség
A köhögés, rekedtség és elnyálkásodás
szomorú következményeitől csak
egy szer
biztonságos

EGGER DIJUTALMAZOTT
MELL-PASZTILLÁI!

Számtalan előny...

Kapható 25,50 korona és 1 forintot...

Pápan: Iliás Elek, Piatsek Gyula
gyógyszerész uraknál és az Irgalmasrendű
gyógyszertárban

EGGER A. fia Bécs-Nussdorf
gyógyszerkülönlegességi gyárában” [29].

A gyógyszertárban gyakornokoskodik Karlovitz Lászlóné fia, *Karlovitz Adolf*, aki 1872 decemberében Alsószőlőnön született. Középiszkoláit Szombathegyen végezte, gyógyszerészi diplomáját 1892-ben szerezte meg a Budapesti Tudományegyetemen. Az itt elsajátított ismereteknek és egyéni képességeinek ékes bizonyítéka az az emléklap, melynek eredetije a pápai „Gránátalma Patikamúzeum”-ban látható:

„Magyarországi gyógyszerész egyeslet
Alulírott igazgatóság az 1890-ik évben kihirdetett és az irodalmi alaphól származott egyleti pályázat alkalmával a pályamunkák bírálóbizottság egyhangú véleménye alapján az első díjat

140 arany frankot
tekintetes Iliás Elek úrnál Pápan működő
Karlovitz Adolf

gyógyszerész gyakornoknak ítélte oda.

Budapest 1892 évi június hó 23-án a magyarországi
gyógyszerészegyeslet központi
igazgatósága

Eiszinfer Gusztáv
bíráló bizottság elnöke

Zboray Béla
egyleti elnök”

A gyógyszertár jelentős segítséget nyújt a város közegészségének megjavításához. Magas kémiai és közegészségügyi szellemet sugárzó hirdetésével az egészségügyi felvilágosítás szerepét tölti be a kolera megfékezésében:

„Pápai Lapok” 41. szám Pápa, 1892. okt. 9.

„A legszükségesebb óvszerek

a CHOLERA

betegség ellen

a MEGVÁLTÓHOZ

címzett gyógyszertárban kaphatók

PÁPÁN (Fő utca)

3 %-os Lugol oldat, kézmosáshoz és szobák fertőtlenítésére Fenyőerdő illat, szobalevegő tisztán tartására

Dr. Bastler féle cholera cseppek

Dr. Wagner féle vas dyalizát cseppek, hasmenés ellen.

Sósav, víz közé öntve a vizet ihatóvá teszi

Lysol szappan igen kellemes és dezinficiáló a kézmosáshoz.

Carbolsav udvarok és gödrök fertőtlenítéséhez.

Városi gyógyszertár” [30].

Ez a hirdetés még azért is érdekes, mert itt már a „Meváltóhoz” és a „Városi gyógyszertár” patika címzés is együtt megtalálható.

A kémiai és közegészségügyi ismeretek mellett a hatástani ismeretekre is nagy súlyt fektetnek a gyógyszertárban, ezt példázza a következő hirdetés is:

„Pápai Lapok” 39. szám Pápa, 1893 szept. 24.

„Különösen figyelemre méltó a hírneves Dr. Forty féle SEBTAPASZ rendkívüli gyógyhatású, valamint oszlató, érlelő és fájdalomcsillapító hatású...” [31].

A „Pápai Lapok” 24. szám Pápa, 1892 jún. 12-i számában feladott hirdetésükből megtudhatjuk milyen ásványvizek voltak akkor forgalomban:

„A legfrissebb
ÁSVÁNYVIZEK
NEVEZETESEN

Bártfai

Bilini

Borszéki

Csizi

Csigelkai

Emsi Kranchen

Gienskübli

Holli jód

Mohai Ágnes

Marienbadi

Lerinoi

Lipiki

Luki — Margit

Luhl — Erzsébet

Preblani

Parádi

Romegnói

Carlsbadi mühi

Carlsbadi Schloss brum

Carlsbadi sprudi

Salvator

Selters

Gleichenbergi

Hazánk legkedveltebb savanyúvize
MOHAI ÁGNES forrás

Vegyelemezte: Dr. Lengyel Béla egyetemi tanár” [32].

„Pápai Lapok” 31. szám Pápa, 1893 aug.

„Margit”

gyógyforrás

„Magyar selters”...

Mint ivóvíz

Cholera ellen

borral használva a legegészségesebb ital!...” [33].

IRODALOM

1. *Baradlai J.* — *Bársony E.*: A magyar gyógyszerészet. I. köt. 228. o. Budapest, 1930. — 2. u. o. 109. o. — 3. *Bognár Imre.*: Pápa település földrajza. Pápa 1943. 72. o. — 4. Magyar Országos Levéltár (továbbiakban MOL) Belügyminisztériumi iratok 1891-IV-7-10342/1707/875. — 5. Veszprém Megyei Levéltár (továbbiakban VeL) Protocolum Comitatus Vespriemensis 1795. aug. 12. 344. o. 16. p. — 6. MOLK Helytartótanácsi iratok 3319/33 94 149-150 1788. szept. 33. — 7. VeL Protocolum Comitatus Vespriemensis 1794. dec. 9. 784. o. 103. p. — 8. u. o. 1797. jan. 27. 24. p. — 9. u. o. 1797. dec. 9. — 10. VeL. Közgy. jkv. 1813. aug. 12. 451. lap 41. szám. — 11. VeL. Protocolli 1829-9-2411. 1830. szept. 27-i közgyűlés. — 12. VeL. Közgy. jkv. 1834. máj. 5. Kis Gyűlés 581. p. — 13. VeL. Közgy. jkv. 1835. jun. 13. Kis Gyűlés 822. p. — 14. Dr. Kapossy L.: Pápa város egyetemes leírása. Pápa 1905. 312. o. — 15. VeL. Közgy. jkv. 1836. nov. 19. Kis Gyűlés 1863. p. — 16. VeL. Közgy. jkv. 1836. márc. 1. Kis Gyűlés 167. p. — 17. VeL. Közgy. jkv. 1837. dec. 11. Közgyűlés 2634. p. — 18. VeL. Közgy. jkv. 1838. dec. 17. Emlékeztető Közgyűlés 2196. p. — 19. u. o. 20. Taxa Medicamentorum. 1843. Budae. Magyarországra és a hozzákapcsolt tartományokra alkalmazva. VeL. 3043/843. — 21. Baradlai J. — Bársony E.: A magyar gyógyszerészet története II. köt. 83. o. Budapest, 1930. — 22. u. o. — 23. u. o. 260. o. — 24. Veszprém Város Tanácsülési és Képviselői Közgyűléséről felvett jegyzőkönyv 1.2473. szám. — 25. Vég-

helyi Dezső alispán: Jelentés Veszprém vármegye állapotáról az 1881-ik évre. Veszprém 1882. Krausz Ármin könyvnyomdája. 8 26. VeL. Közgy. jkv. 224/881. 1882. jan. 18. — 27. Dr. Tóth Tamás levele, Budapest, 1989. szept. 16. — 28. „Pápai Lapok” 46. szám Pápa, 1891. nov. 15. — 29. „Pápai Lapok” 15. szám Pápa, 1892. ápr. 10. — 30. „Pápai Lapok” 41. szám Pápa, 1892. okt. 9. — 31. „Pápai Lapok” 39. szám Pápa, 1893. szept. 24.

L. Kiss Jankó-Szabó: *Data to the history of the pharmacy „László Karlovitz” at Pápa (1740—1950) part. I.*

On the basis of archival researches author deals with the history of the pharmacy „László Karlovitz” at Pápa.

This is the first presentation of the most ancient pharmacy of Pápa and that of the county Veszprém from the foundation in 1740 until its nationalisation in 1950. The name of the pharmacy has been changed several times „Golden Eagle”, „Redeemer”, „City-pharmacy to the Redeemer”, „City-pharmacy”, Pharmacy number 7/27, and at present pharmacy „László Karlovitz”.

Beyond of the history of the pharmacy author stresses the significance of professional and public activity of pharmacist László Karlovitz and his predecessors, who were the owners and leaders of the pharmacy at Pápa Fő-Street 88, three generations for about seventy years.

Veszprém Megyei Tanács Gyógyszertári Központja, 7/26. sz. gyógyszertára, Pápa, Vajda Péter lakótelep — 8500)

Érkezett: 1988. XI. 9.

A PROSZTAGLANDIN E₁ DÓZIS-FÜGGŐ HATÁSA ÉS MELLÉKHATÁSA EREKTILIS DISZFUNKCIÓBAN

Schramek, P. és Waldhauser, M.: Brit. J. clin. Pharmacol. 28, (5), 567 (1989)

Az erektilis diszfunkció terápiájában lényeges előrelépést jelentett a vazóaktív hatóanyagok felhasználása. Ezek között főképpen a papaverin ill. a papaverin/fentolamin kombinációt alkalmazzák sikeresen. Mellékhatásaik, mint pl. a corpora cavernosa fibrózisa és a priapizmus miatt viszont alkalmazásuk óvatosságot igényel. Célszerű tehát más anyagokat, mint a PGE₁ bevonni a terápiába, hiszen hasonló módon hat, viszont kevesebb kockázatot jelent a beteg számára. A vizsgálatba 20 férfit vontak be (átlagos életkoruk 45 év),

akiknek impotenciája bizonyítottan pszichés eredetű volt. Előzetesen a szükséges fizikális vizsgálatokat elvégezték, különösen figyelve a vénás keringés épségére. Mindegyik résztvevő — két napos időközökkel — 4 alkalommal kapott egy-egy injekciót. A vizsgálat azt mutatta, hogy már 5 mikrogramm PGE₁ a vizsgáltak 55 %-ánál (11 fő) teljes erekciót váltott ki, 10 ug alkalmazásakor pedig ez 85 %-ra emelkedett (17 fő). Végeredményben kimondható, hogy a PGE₁ dózis-függő hatást mutat már kis adagokban. A néhány esetben jelentkező diszkomfort érzéstől (fájdalom) és a készítmény igen drága voltától eltekintve a PGE₁ hatékony eszköze az erektilis diszfunkció diagnózisának és terápiájának. (11).

dr. Makay Sándor